

Prikaz

Mirjana Kasapović
Politički sustav i politika Izraela

Politička kultura, Zagreb, 2010, 328 str.

Uvriježeno je mišljenje da se u Izraelu povijest lakše stvara nego što se o njoj piše. To u svojoj knjizi *Politički sustav i politika Izraela* navodi prof. dr. sc. Mirjana Kasapović, dobitnica godišnje Državne nagrade za znanost za 2010. u području društvenih znanosti. Tvrdnju o izraelskoj povijesti svakako treba nadopuniti i izraelskom politikom jer se i ona puno lakše stvara nego što se o njoj piše. Osobito na hrvatskom jeziku, pri čemu autoričino djelo nije samo prva knjiga o toj temi objavljena u Hrvatskoj, nego i rad koji svojim analitičkim pristupom i faktografskom iscrpnošću prelazi i jezične i zemljopisne granice. U tom se smislu knjiga čita istodobno kao znanstvena studija i publicističko djelo koje čitatelja vodi kroz uistinu uzbudljivu priču, često tragičnu, o jednoj državi i narodu u kontekstu prošlosti, sadašnjosti i projicirane budućnosti. Uostalom, malo koja zemlja i regija na svijetu poput Izraela i Bliskog istoka pobuđuju takav interes, od znanosti do masovnih medija. Zato ova knjiga svojoj temi pristupa na način da čitatelja otpočetka dodatno zainteresira za cijeli niz aspekata izraelskog političkog sustava i politike, ali i povijesti bez koje je nemoguće razumjeti razvoj i djelovanje političkih institucija, aktera politike i mnogobrojnih političkih procesa u proma-

tranoj zemlji. Dovoljno je istaknuti nekoliko navedenih primjera nakon kojih čitatelj shvati da mu knjiga ne pruža samo cjelovitu sliku o svom predmetu, već mu daje mnoštvo novih informacija koje tu sliku čine kudikamo složenijom, dinamičnijom i poticajnijom u raspravi.

Primjerice, malo je poznat podatak da je u Njemačkom Carstvu uoči početka Prvog svjetskog rata udjel židovskog stanovništva bio 0,9% te da se on do Hitlerova dolaska na vlast 1933. i početka ostvarenja njegova zločinačkog plana o uništenju Židova smanjio na 0,8%. Nadalje, utemeljitelja modernoga političkog cionizma Theodora Herzla (1850-1904), koji je živio i radio u Beču te se kao intelektualac formirao unutar njemačke kulture, nije na pisanje cionističkoga političkog manifesta *Der Judenstaat* iz 1896. neposredno motivirao antisemitizam u sredini u kojoj je odrastao, nego protužidovske provale u Parizu tijekom poznate Dreyfusove afere. Balfourova deklaracija iz 1917. o kojoj se, kako ističe autorica, već stotinjak godina vode žustre rasprave, zapravo je pismo sastavljeno od samo 117 riječi, a u pitanju je korespondencija između britanskog ministra vanjskih poslova lorda Arthura Jamesa Balfoura i uglednoga britanskog Židova lorda Lionela Waltera Rothschilda kojom je *de facto* inicirano stvaranje "nacionalnog doma židovskog naroda" u Palestini. Nasuprot mitu da su Arapi kategorički odbili supostojanje arapske i židovske države na temelju UN-ova plana o podjeli Palestine iz 1947, autorica analizira povijesnu građu koja dokazuje da je upravo dio arapskih političara bio spreman na kompromis te da je za to znala i židovska strana. Zanimljivo zvuči i podatak da je mjesto prvog predsjednika Države Izrael bilo ponuđeno

Albertu Einsteinu, ali je genijalni fizičar tu ponudu premijera Bena Guriona odbio. Gurion, naime, nije podnosio Chaima Weizmanna, koji je ipak postao prvi predsjednik izraelske države 1949.

Samo ovih nekoliko povijesnih činjenica analiziranih u političkom kontekstu svjedoči da knjiga na temelju iscrpnog istraživanja pruža detaljan uvid u genezu izraelskoga političkog sustava i politike. Mnogobrojne zanimljivosti i hrvatskoj čitalačkoj publici nepoznate pojedinosti prožimaju tekst koji, neovisno o tome je li riječ o pregledu nastanka Izraela, konflikata u regiji koji su odredili dinamiku njegove politike ili o institucijama suvremenoga izraelskog političkog sustava, potvrđuje da je autorica uspješno “dekodirala” sve ono zbog čega je Izrael, kako sama kaže, vrlo teško proučavati i kao studiju slučaja i unutar komparativne studije više slučajeva. Autoričino dugogodišnje komparativno proučavanje političkih sustava i institucija neposredno je utjecalo na pisanje ove knjige. Zašto? Zato što joj je Izrael niza puta privukao pozornost kao odstupajući slučaj glede političkih procesa i institucija. Izrael je tako uz Nizozemsku jedina suvremena demokratska država koja se odlučila za model čistih razmjernih izbora za svoje zakonodavno tijelo Kneset, tijekom desetljeća korigiran uz nešto više zakonske prohibitivne klauzule. Izrael je također jedina država u povijesti koja je institucionalizirala izravne premijerske izbore koji su, prije nego što su ukinuti, organizirani tri puta 1996, 1999. i 2001. Osim toga izraelska je povijest prepuna ključnih događaja koji su manje ili više koherentno određivali njegovu politiku i tvorbu političkog sustava. Naposljetku, Izrael je, usprkos dojmu o monolitnosti vlasti i stanovništva u borbi

protiv svojih osporavatelja u regiji i svijetu, podijeljeno društvo čiji su rascjepi višedimenzionalni, od etničkih i vjerskih do političkih, socioekonomskih i kulturnih. Zbog toga se autorica i pita jesu li političke institucije u Izraelu nastale kao izraz podijeljenog društva. Baš kao što se nameće i pitanje na koji su sve način konflikti u izraelskom društvu i vanjski konflikti u regiji utjecali na specifičan dizajn političkih institucija. Knjiga kroz sedamnaest poglavlja daje odgovore na ta pitanja, ali uvijek uz poziv na nastavak analize i praćenja tako dinamičnih područja kao što su izraelska politika i njeno determiniranje u kontekstu Bliskog istoka, nedvojbeno najkonfliktnije i najkompleksnije regije na svijetu.

To najbolje potvrđuju aktualni događaji na Bliskom istoku i u Sjevernoj Africi koji bi trebali potvrditi ili opovrgnuti naoko radikalnu tvrdnju Gabriela Sheffera da je Izrael jedina demokracija između Rima i Delhija. Stoga ne čudi što autoricu u knjizi zanimaju način i uvjeti izraelske izgradnje zapadnog tipa demokracije u regionalnom okruženju koje nije ni zapadnjačko ni demokratsko te u kojem su demokratski načini izbora vlasti rijetke iznimke, a nikako ustaljena pravila unatoč pokušajima, najčešće nasilnima, demokratizacije “iznutra” i/ili “izvana”.

Osvrćući se na naslov knjige *Politički sustav i politika Izraela*, autorica svoj izbor objašnjava praksom u suvremenoj komparativnoj politici kojom se upravo tim pojmovima naslovljavaju studije koje uz prikaz i analizu konstitucionalnih političkih institucija sadrže i raščlambu drugih bitnih političkih institucija, baš kao i političkih aktera i procesa. A sam Izrael – i u prošlosti i danas – pruža pravu galeriju akte-

ra čije je sudjelovanje u političkom životu krucijalno. Osim kolektivnih aktera poput naseljeničkih skupina u nekoliko valova naseljavanja, zatim mnogobrojnih političkih stranaka i njihovih saveza, društvenih i političkih pokreta i interesnih skupina na čelu sa sindikatima, to su i pojedinačni akteri čija je uloga u izraelskoj politici, ali i u onoj regionalnoj i međunarodnoj, bila i jest presudna. Izraelsku politiku karakteriziraju i iznimno zanimljivi procesi, nerijetko *sui generis*, poput spomenutih valova doseljavanja u povijesnu Palestinu od prvog naseljeničkog vala 1882-1903. do velike imigracije u Izrael započete 1987, zatim višedesetljetnih oružanih konflikata sa susjednim arapskim državama i palestinskim stanovništvom na okupiranim područjima Zapadne obale i pojasa Gaze, mirovnih procesa i dogovora uz posredovanje međunarodne zajednice te specifičnosti izbornih procesa i procesa donošenja odluka u Knesetu. Napokon, knjiga se bavi i dijelom javnih politika i njihovih aspekata od kojih su za studiju bitne emigracijska, imigracijska, integracijska, manjinska, jezična i, dakako, sigurnosna i vanjskopolitička. Knjiga u tom cilju sintetizira izraelski *polity*, *politics* i *policy*, stavljajući naglasak na prva dva, i rezultira dubinskom analizom svog predmeta u povijesnom, geopolitičkom i kulturološkom kontekstu.

U prvom poglavlju autorica tumači nastanak Jišuva te njegove povijesne i ideološke temelje. Jišuv je svojevrsna židovska protodržava, odnosno židovska zajednica koja je rezultat naseljavanja i samoorganizacije židovskih skupina u povijesnoj Palestini počev od kraja 19. stoljeća. Palestina je u to vrijeme bila dio Osmanskog Carstva umrtvljenog vlastitim anakronizmima, a u nju su se Židovi doseljavali iz

svih dijelova svijeta, poglavito iz Istočne i Srednje Europe. Pokretač tog naseljeničkog procesa bila je cionistička ideologija kao oblik modernoga židovskog nacionalizma čiji su temeljni ciljevi bili, kako naglašava autorica, “povratak židovstvu” i “povratak u židovsku zemlju”, tj. “nacionalno samoodređenje u obliku stvaranja samostalne države u staroj židovskoj postojbini u Palestini” (15). Što zbog ideala, što zbog raširene politike i prakse antisemitizma diljem Europe koji je i krajem 19. te početkom 20. stoljeća nerijetko prerastao u pogrome, posebice u Ruskom Carstvu, sve je veći broj Židova utočište pronalazio u Palestini. Poglavlje taj proces opisuje kroz pet naseljeničkih valova koji su slijedili jedan nakon drugoga od 1882, kada su ruske vlasti pojačale represiju prema židovskom stanovništvu optužujući ga za podršku atentatu na cara Aleksandra II, do 1948. i proglašenja samostalne Države Izrael (*alijot A*). Autorica opisuje i useljeničke valove u Izrael nakon 1948. (*alijot B*) te veliku imigraciju od 1987. do 1995. uvjetovanu prvotno političkim promjenama u bivšem SSSR-u kada se u samo nekoliko godina u Izrael uselilo oko 750 000 ljudi (50). Poglavlje analizira i položaj Židova u dijaspori do osnutka Izraela, ističući da se židovska dijaspora smatra arhetipskim primjerom čiji se “začeci vezuju za prvo razaranje Svetog hrama u Jeruzalemu što ga je izvršila babilonska vojska 587. godine p.n.e.” (16). Posebnu pozornost autorica posvećuje korijenima i oblicima protusemitizma koji se tijekom stoljeća najprije oblikovao na vjerskim temeljima, a zatim na ekonomskim i političkim.

Cionistička ideologija, politika i pokret razvijen potkraj 19. stoljeća u Srednjoj Europi, konkretno u Njemačkoj i Austro-Ugar-

skoj, potaknuti su upravo od različitih oblika protusemitizma. Zahtjevom za nacionalno samoodređenje Židova i planom osnutka samostalne židovske države u Palestini cionizam je koncepcijski nalikovao na ostale europske nacionalizme tog doba čiji su ideolozi težili “podržavljenju” svojih naroda koji nisu imali državu. Međutim, dodaje autorica, cionizam se, čiji naziv potječe od brda Ciona ili Siona pokraj Jeruzalema na kojemu je židovski kralj Solomon izgradio Sveti hram, razlikovao od nacionalizama ostalih europskih naroda po tome “što se pojavio kasnije i što je artikulirao interese jednoga naroda koji nije imao svoju domovinu, koji je stoljećima živio u dijaspori i stoga je izgubio neke narodne značajke” (32). Raščlanjujući državotvorno nasljeđe Jišuva kao jedinstvenog fenomena u povijesti, autorica ga opisuje kao “državu u nastajanju” (56) koja se razvila u ekskluzivnu židovsku društvenu zajednicu bez pristupa nežidovskom življu u tadašnjoj britanskoj mandatnoj Palestini (1922-1948). Jišuv se razvijao i kao židovsko društvo i kao politička zajednica čije su funkcionirajuće političke institucije omogućile da kasniji Izrael “nastane iznutra” i da bude “proizvod židovske zajednice u Palestini, a ne samo izraz volje ili milosti međunarodnih političkih aktera” (57). Stoga je i aktualni politički sustav Izraela direktni baštinič židovskog *protopolityja* iz vremena Jišuva. Naposljetku, Jišuv je unatoč istovjetnosti temeljnih ciljeva aktera židovskog naseljavanja Palestine bio i ostao heterogena zajednica čiji su rascjepi imali socijalni, kulturni i ideološki predznak (58), što je uvjetovalo da se tijekom formiranja političkih institucija odbaci većinski i prihvati konsocijacijski obrazac demokracije. To objašnjava činjenicu

zašto Izrael, od svog utemeljenja određen konfliktnim okruženjem, ustraje na takvim institucionalnim aranžmanima koji tendencijski neprestance testiraju stabilnost političkog sustava i same države, od jako fragmentiranog parlamenta do koalicijskih vlada koje se teško sastavljaju i vrlo lako blokiraju.

U drugom poglavlju autorica opisuje međunarodni kontekst nastanka Izraela u kojem su ključnu ulogu imale britanske vlasti u mandatnoj Palestini nakon Prvog svjetskog rata kao jednoj vrsti prosvijećenog kolonijalizma koji je trebao dovesti do državne samostalnosti stanovništva na tom području. Upravo je britanska mandatna uprava, po mnogobrojnim analitičarima, najodgovornija za erupciju kasnijih konflikata koji ni do danas nisu doveli do realizacije prvotne zamisli o dvije samoodržive državne zajednice – jedne židovske i jedne arapske – na tom području. Kronološki analizirajući najvažnije političke dokumente koji su prethodili nastanku Izraela – Balfourova deklaracija iz 1917, Peelovo izvješće iz 1937, Bijela knjiga iz 1939. i Biltmorska rezolucija iz 1942. – autorica ističe i danas ključan dokument o rješavanju izraelsko-palestinskog sukoba. To je Rezolucija 181 koju je 29. studenoga 1947. prihvatila Opća skupština UN-a, a kojom je podržano izvješće većine Posebnog povjerenstva za Palestinu (UNSCOP) o podjeli preostalog dijela mandatne Palestine (istočni su dio britanske vlasti još 1923. osamostalile u Transjordan, kasniju Hašemitsku Kraljevinu Jordan) na arapsku i židovsku državu. Rezolucija 181 nikad nije zaživjela, a samo dan nakon proglašenja Izraela 14. svibnja 1948. započeo je prvi u nizu arapsko-izraelskih ratova. Njima se autorica bavi u trećem poglavlju (Rat za

neovisnost 1948-1949, Rat za Sueski kanal 1956, Šestodnevni rat 1967, Jomkipurski rat 1973. i Libanonski rat 1982), kao i mirovnim pregovorima od Camp Davida do Osla, razlikujući konflikte “prema karakteru, uzrocima, akterima, opsegu, ishodu te posljedicama za izrael, Bliski istok i međunarodnu zajednicu uopće” (80). Posebno je intrigantno četvrto poglavlje, u kojem autorica analizira svojevrsnu “mitologiju” vezanu uz pitanje je li nastanak Izraela posljedica klasične kolonizacije ili pak povijesno i moralno opravdanog naseljavanja. Počevši s cionističkim mitom o Palestini kao “zemlji bez naroda za narod bez zemlje”, tekst se usredotočuje na strukturu palestinskog društva prije židovskog naseljavanja u 19. stoljeću, a zatim i na postcionističku interpretaciju povijesti Izraela određene mitovima o okolnostima Prvog arapsko-izraelskog rata i poraća koja je unutar izraelske i židovske znanstvene zajednice izazvala žučne polemike, potvrdivši plastičnu postavku Efraima Karsha o pravilu “da se svaki rat vodi dva puta: najprije na bojišnici, a zatim u historiografiji” (117).

Nakon prvog dijela knjige o povijesnom kontekstu nastanka Izraela autorica u drugom dijelu analizira konstitucionalno ustrojstvo Izraela odmah detektirajući “dva obilježja koja ga bitno razlikuju od većine suvremenih država – nema određene državne granice i nema pisani ustav” (120). I dok Izrael nema međunarodno definirane i priznate granice ponajprije zbog povijesnih, političkih i vojnih razloga, nedostatak se pisanog ustava tumači specifičnostima političke kulture židovske dijaspore, a zatim i Jišuva te Izraela čije su tri sastavnice, prema EHUDU Sprinza-ku, kultura geta, kultura bakšiša i kultura

naivnog socijalizma (123). Analizirajući Izrael kao židovsku i demokratsku državu, autorica apostrofira njenu etničku prirodu koja se očituje, među ostalim, “u hebrejskome kao službenom jeziku, službenim simbolima, blagdanima, junacima i institucijama” (131), pri čemu treba navesti da ne postoji izraelska, nego židovska i arapska nacionalnost. Arapskom, tj. palestinskom stanovništvu Izraela jamče se temeljna osobna prava čovjeka i građanina, ali “unatoč zakonskim jamstvima nežidovi nisu ravnopravni sa Židovima u političkom i socijalnom životu”, dok “Palestin- ci nemaju status ni etničke ni nacionalne manjine” (131). Baveći se strukturom izraelskog društva u šestom poglavlju, autorica definira društvene rascjepa i političke polarizacije navodeći pet glavnih rascjepa (139). To su etnički rascjep između Židova i Palestinaca, unutaretnički rascjep aškenaske i sefardske ili orijentalne zajednice, rascjep između vjerskoga i sekularnoga segmenta društva, socijalno-ekonomski rascjep te politički rascjep na lijevicu i desnicu. Potonji je rascjep formaliziran kroz političke stranke koje u izraelskom slučaju “nisu samo glavni kolektivni akteri političkog života koji sudjeluju u procesu tvorbe političke volje i obavljanju državne vlasti”, već su i “praktično stvorile državu” (147). Opisujući u sedmom poglavlju najvažnije političke stranke u Izraelu, autorica naglašava da su sve one grupirane u dva velika politička tabora, lijevi i desni, da su im dvije temeljne razdjelnice vanjska i sigurnosna politika te stav o odnosu države i religije te da stranački tabori nisu ni ideološki ni politički homogeni (150). U mnoštvu aktualnih i povijesnih političkih stranaka i koalicija u Izraelu stožerna je stranka lijevog bloka Radnička stranka

Zemlje Izrael (Mapai) koja se transformirala u današnju Laburističku stranku, dok je u desnom taboru i danas vodeći Likud nastao kao izborni savez čiji su prethodnici bili Herut i Gahal. Zanimljiv je slučaj stranke Kadima koju je 128 dana prije parlamentarnih izbora 2006. utemeljio bivši premijer Ariel Šaron i na tim izborima pobijedio (170). Kadima je trijumfirala i na izborima 2009, doduše s tijesnom prednošću ispred Likuda, ali je završila u oporbi jer je njezina čelnica Tzipi Livni odustala od pokušaja formiranja nove vlade. Izuzetno živ stranački život Izraela prošao je, sistematizira autorica, kroz tri faze razvoja (177). Sustav s dominantnom strankom (1949-1977) zamijenio je dvoblokovski sustav (1977-1996), a aktualna je faza umjereni pluralistični sustav povezan s inauguracijom izravnih premijerskih izbora koji su, posve suprotno očekivanjima, doveli do slabljenja političkih snaga laburista i Likuda, ojačavši i male i nove stranke. Osmo je poglavlje knjige posvećeno izbornom sustavu i izborima u Izraelu, pri čemu autorica naglašava da "Izrael ima jedan od najpostojanijih izbornih sustava na svijetu koji se, u osnovi, nije mijenjao više od šezdeset godina" (182). Osim čistim razmjernim izborima, odnosno strukturom i učincima izbornog sustava, autorica se u ovom poglavlju bavi i inicijativama i prijedlozima za reformu izbornog sustava, s osobitim naglaskom na sporne izravne premijerske izbore te na kritične izbore u izraelskoj povijesti od kojih su najvažniji oni 1977, na kojima je nakon gotovo tri desetljeća na vlasti lijevi tabor poražen, a stranački sustav Izraela ušao u svoju novu fazu.

Izraelskom parlamentu Knesetu posvećeno je deveto poglavlje knjige, koje započinje autoričinom konstatacijom da "Izrael

slovi kao primjer čiste parlamentarne demokracije u svjetskim razmjerima" (199), a nastavlja se strukturom i funkcijama tog jednodomnog zakonodavnog tijela koje ima 120 članova izabranih na mandat od četiri godine. Deseto poglavlje govori o izraelskoj vladi koja obnaša izvršnu vlast u državi. Modeli parlamentarne vlade u Izraelu također su prošli kroz tri faze (210): prvu od 1949. do 1992. koju je karakterizirao čisti model parlamentarne vlade u cijelosti birane u Knesetu, drugu od 1992. do 2001. s izravnim i općim izborima premijera, te treću nakon 2001. s obzirom na to da se Izrael te godine vratio ranijem načinu biranja predsjednika vlade u parlamentu. Jedanaesto poglavlje autorica posvećuje predsjedniku države koji je unutar izraelskog političkog sustava "simbolična figura koja ima reprezentativne i ceremonijalne funkcije" (226). Slijede poglavlje o sudstvu, poglavlje o interesnim skupinama i društvenim pokretima, među kojima osobito mjesto ima sindikat Histadrut osnovan 1920. koji je u vrijeme Jišuva djelovao kao moćna i "vrlo široka ekonomska, društvena i politička organizacija" (241), te poglavlje o lokalnoj vlasti i politici koje u Izraelu imaju dugu povijest jer kroz određujuća iskustva mošava, kibuca, gradova i regionalnih vijeća "moderni Izrael ima zapravo lokalne korijene" (254). Knjiga završava autoričinom analizom Izraela između etničke, konsocijacijske i konsenzusne demokracije u pojedinim razdobljima te gotovo neizbježnim pitanjem u zaključnom, sedamnaestom poglavlju: Ima li rješenja? Pitanje se, naravno, odnosi na izgled rješavanja višedesetljetnoga izraelsko-palestinskog sukoba. Prema autorici, tri su temeljna konstitucionalna izbora. Prvi izbor podrazumijeva "postojanje samo

židovske države na prostoru nekadašnje mandatne Palestine” (277), pri čemu njena demokracija može varirati od etničke preko liberalne i multikulture do konsocijacijske. Drugi izbor znači “rekonstituciju nekadašnje mandatne Palestine u dvonacionalnu židovsko-arapsku državu” (277), dok je treći i najizgledniji, međunarodno kondicionirani izbor stav da se “teški nacionalni, regionalni i međunarodni sukob može riješiti samo postojanjem židovske i palestinske države”, ukratko “dvije države za dva naroda” (281). U tom smislu ne čudi autoričino isticanje glavnog pitanja dugogodišnjega bliskoistočnog sukoba između Izraelaca i Palestinaca, a to je kako uspostaviti samostalnu i održivu palestinsku državu uz izraelsku državu. To je, zaključuje autorica, srž regionalnog problema. Od rata 1948. do danas.

Knjiga *Politički sustav i politika Izraela* prof. dr. sc. Mirjane Kasapović kao malo koje djelo hrvatske politološke literature i šire literature društvenih znanosti donosi trajnu faktografsku riznicu, bridak analitički pristup i prepoznatljiv stilski rafinman. Pritom na dobitku nisu samo hrvatski čitatelji, nego i općenito literatura koja se bavi Izraelom i regionalnim studijama Bliskog istoka. Dinamici i preglednosti teksta doprinose i efektni okviri koji na relevantnim, katkad filmičnim primjerima iz izraelske političke prošlosti i sadašnjosti živo podcrtavaju osnovni sadržaj i analize, baš kao i tablični i kartografski prikazi te pojmovnik i iscrpna bibliografija. Ako je točno da se i izraelska politika lakše stvara nego što se o njoj piše, autorica je iznimka koja potvrđuje pravilo. Njezina se knjiga lako čita jer se na njoj zahtjevno radilo.

Boško Picula

Recenzija

Louis Dumont **Homo aequalis: Geneza i procvat ekonomske ideologije**

Disput, Biblioteka “Čari političkoga”, Zagreb, 2011, 256 str.

Djelo poznatoga francuskog antropologa Louisa Dumonta (1911-1998), gostujućeg profesora na Sveučilištu Oxford (50-ih godina prošlog stoljeća) i direktora École des Hautes Études en Sciences Sociales (u Parizu), već je desetljećima obvezatnim referentnim okvirom u komparativnim istraživanjima zapadnoeuropske Moderne, općenito, a u usporedbi s kulturom i društvom Indije, posebice. Njegov je *opus magnum* knjiga *Homo Hierarchicus* (“ogled” o kastinskom sustavu), objavljena 1966. godine, u kojoj je ne samo dao izniman poticaj razvoju kulturološkog pristupa proučavanju tradicijskog indijskog društva nego je i predložio moćnu kategorijalnu matricu (pojmovni par individualizam-holizam) za analitičku usporedbu raznovrsnih civilizacija.

Na kraju svoje knjige o Indiji Dumont je najavio svoja buduća istraživanja, naznačivši ih kao “preokretanje gledišta” koje će se očitovati “u osvjetljavanju našega modernog tipa društva, egalitarnog društva, počev od hijerarhijskog društva”.

U takvoj optici Dumont se bavi vrednovanjem “moderne ideologije” u dvjema knjigama: najprije u knjizi *Homo aequalis* (s rječitim podnaslovom: “geneza i pro-